

GENÇLİĞİN YÜZLERİ

ŞİMDİ SÖZ GENÇLİKTE!

Gençliğin Yüzleri Politika Önerisi IV: Gençlerin Siyasi Karar Süreçlerine Katılımı

Yayına hazırlayan: daktilo1984

daktilo1984

 MEDAR
Medya Akademi ve Danışmanlık

 NDI
NATIONAL
DEMOCRATIC
INSTITUTE

Giriş

Gençliğin Yüzleri, 18-30 yaş arası gençlerin sesini topluma ve karar alıcılara duyurmak üzere gençlerin ortak akıl ile kurguladığı bir çözüm üretme çalışmasıdır. Bu çalışma ile 2023 genel seçimlerinde genç seçmenlerin sorunlarının ve taleplerinin, siyasi partiler tarafından görünür olması ve parti politikalarına girmesi hedeflenmektedir. 2023 genel seçimlerinde ilk kez oy kullanması beklenen genç seçmen sayısı yaklaşık 7 milyon, Y ve Z kuşağı olarak adlandırılan 40 yaş altı genç seçmenlerin toplam büyüklüğü 32 milyondur. Gençliğin Yüzleri, 18-30 yaş arasındaki genç seçmenlerin bu potansiyelini hedeflemektedir. Gençliğin Yüzleri Projesi kapsamında 8 şehirde düzenlenen forumlarda gençlerin başlıklarını kendilerinin belirlediği, 693 gencin katıldığı, 153 tartışma oturumu gerçekleştirilmiştir. Bu oturumlarda tüm katılımcılara açık olarak yürütülen tartışmalar anonim olarak ana hatlarıyla raporlanmış, elde edilen veriler belirlenen sorun başlıkları altında sınıflandırılmıştır. Bu sorunlardan en fazla öne çıkan 4 tanesi tespit edilmiş ve her biri için bir politika önerisi raporu hazırlanmıştır. Öncelikli sorunların tespiti ve çözüme ilişkin beklenti ve ihtiyaçların dile getirilmesi için gerçekleştirilen tartışmalardan yola çıkılarak hazırlanan bu politika önerisi raporu, gençliğin gündemini siyasi partilerin, milletvekili adaylarının ve genel olarak karar alıcıların gündemiyle buluşturma amacı taşımaktadır.

Tartışmaların analizi ve sınıflandırılmasıyla elde edilen forum verileri güncel yasal durum, uygulamalar, istatistikler ve araştırmalar ışığında ele alınmış, tartışmalarda öne çıkan sorunların seçilme nedenleri ve dayanakları ulusal ve uluslararası ölçekte açık kaynak verilerle desteklenmiştir. Yine bu bağlamda karar alıcılar tarafından uygulanabilir çözüm önerileri oluşturulurken hem ulusal hem de uluslararası mevzuat ve örneklerden yararlanılmaya çalışılmıştır. Politika raporunda sunulan çözüm önerileri, sorun bulgularıyla bire bir karşılıklılık esasıyla oluşturulmamıştır. Bunun yerine birden fazla sorunu, sorunların dile getirildiği kapsamı da aşacak şekilde aynı anda hedef alan öneriler biçiminde düzenlenmiştir.

Forumlarda öne çıkan 4 sorun başlığından biri “Gençliğin Siyasi Karar Süreçlerine Katılımı” olmuştur.

Yönetici Özeti

- **Gençler ifade özgürlüğünün kısıtlanması nedeniyle siyasi değişime ve karar mekanizmalarına katılmıyor:** Türkiye büyük bir genç nüfusa sahip olmasına karşın gençlerin sorun ve taleplerinin siyasette temsili konusunda eksikler mevcut. İfade özgürlüğü konusundaki kaygılar gençlerin siyasete müdahil olabilme kapasitesini zayıflatıyor.
- **Gençler siyasi karar süreçlerinde yeterince temsil edilmediklerini düşünüyor:** Her 10 gençten yalnızca 1'i siyasi partilere üye iken 7'si herhangi bir dernek, vakıf, sendika, yardım kuruluşu, kulüp vb. kuruma üye değil. Gençlerin siyasi partilere güven duyma oranı sadece %5. Gençlerin %90'ı Türkiye'de demokrasinin işleyişinden memnun değil. 2018 seçimlerinden sonra 18-29 yaş aralığındaki milletvekili oranı sadece %1,3.
- **Kadınlar ve LGBTİ+’lar siyasi temsilde çok daha büyük zorluklarla karşılaşılıyor:** Genç kadınlar tüm kamusal alanlarda olduğu gibi siyasi karar süreçlerine katılım konusunda da erkek egemen kültürel yapının dışlayıcı etkisi ve görünmez bariyerleriyle mücadele etmek zorunda kaldıklarını beyan ediyor. LGBTİ+’lar ise son yıllarda kimliklerinin bir suç unsuru gibi sunulması nedeniyle siyasi faaliyeti bir varoluş mücadelesi olarak deneyimliyor.
- **Kutuplaşma ve korku iklimi ifade özgürlüğünü baskılıyor:** Gençler siyasette oluşan korku ikliminin ifade özgürlüğünü ve siyasi faaliyetleri baskıladığını dile getiriyor. Farklılıklar düşmanlaştırılıyor, karşıt görüşler meşru alanın dışına itiliyor.
- **Gençlere göre yargı bağımsızlığının ve hukuki öngörülebilirliğin zayıf olması ifade özgürlüğünü kısıtlıyor:** Yargıya güvenin azalması ve hukuki öngörülebilirliğin ortadan kalkması ifade özgürlüğünün kullanılmasını engelliyor. Bazı gençler iktidarı eleştirirlerse hapse girecekleri endişesi taşıdıklarını belirtiyorlar.
- **Gençler işsizlik ve gelecek kaygıları nedeniyle görüşlerini ifade etmekten çekiniyor:** Gençler gelecek kaygısı ve maddi güçlüklerin siyasetten uzak durmalarına yol açtığını, geçim sıkıntısı nedeniyle siyasi faaliyetlere ve hak savunuculuğuna katılmadıklarını dile getiriyor. Birçok genç gelecek kaygısı ve özellikle kamuda iş bulamama korkusu nedeniyle aktif siyasete katılmaktan uzak durduğunu belirtiyor.
- **7418 sayılı “Dezenformasyon Yasası” siyasi görüşleri ifade etmek bakımından en ciddi endişe kaynaklarından biri:** “Dezenformasyon Yasası”, gençler arasında sosyal medyada ifade özgürlüğünün keyfi olarak kısıtlanabileceği ve haksız cezalara maruz kalınabileceği endişesini artırıyor.
- **Eğitim sürecine ilişkin kısıtlamalar ifade özgürlüğünü baskılıyor:** Gençler protesto gösterilerine ve hak savunuculuğuna katılmaları halinde karşılaşabildikleri yurttan atılma, burstan mahrum bırakılma, okuldan uzaklaştırılma gibi yaptırımların eğitim süresince siyasi karar süreçlerine katılmalarını zorlaştırdığını dile getiriyor.
- **Gençler siyasete güven duymuyor:** Gençlere göre siyasetin mevcut haliyle ülkede değişim yaratma ve sorun çözme kapasitesinin zayıf.
- **Yasal güvencelerin sağlanması ve yargı süreçlerinin iyileştirilmesi gençlerin sorun ve taleplerini dile getirmelerine olanak tanıyacaktır:** İfade özgürlüğünün yasal güvencesi güçlendirilebilir, yargı yürütmenin etkisinden arındırılabilir, 7418 sayılı kanun kaldırılabilir, üniversite özerkliği temin edilip rektör yetkilerinin bir kısmı bileşenlerce paylaşılabilir, Kent Konseyi Gençlik Meclisi işlevsel kılınabilir, Siyasi Partiler ve Seçim Kanunu genç katılımını teşvik edecek şekilde değiştirilebilir, medyanın tekelleşmesi

engellenebilir, kolluk kuvveti ve yetkileri daha fazla denetlenebilir, dernekler yasası STK faaliyetlerini kolaylaştıracak şekilde değiştirilebilir.

- **Siyasi katılım ve ifade özgürlüğü konularında eğitim verilmesi gençleri etkin vatandaş kılmanın önemli bir parçasıdır:** Siyasi katılıma ilişkin vatandaşlık bilincini güçlendirecek eğitim faaliyetleri ilkokuldan itibaren hayata geçirilebilir.
- **Kadın ve LGBTİ+'ların siyasi temsilini arttırmak ve cinsiyet eşitliğini denetlemek için sivil toplumu ve kamuyu bir araya getirecek kurumsal mekanizmalar oluşturulabilir:** Cinsiyet eşitliği izleme konseyi kurulabilir, bu konseyin faaliyetleri TBMM çalışmasının bir parçası haline getirilebilir.
- **İnternete erişim hakkının temel bir hak olarak değerlendirilmesi özellikle gençlerin siyasi karar süreçlerine katılımını güvence altına alabilir:** İnternete erişimin bir hak olarak değerlendirilip gerekli adımların atılması tüm diğer katılım sorunlarının çözümünde kolaylaştırıcı etkide bulunabilir.

Gençler, Siyasi Katılım ve İfade Özgürlüğü

Gençler ifade özgürlüğünün kısıtlanması nedeniyle siyasi değişime katılmıyor

Türkiye büyük bir genç nüfusa sahip olmasına karşın gençlerin siyasi temsil oranı ve siyasete katılabilme olanakları kısıtlıdır. Gençler temel ihtiyaçlarını karşılamakla ilgili öncelikleri ve ekonomik sıkıntılarının yanı sıra özgürlük, karar mekanizmalarında temsil edilme, toplum ve devlet tarafından dikkate alınma gibi beklentilerine diğer yaş gruplarına nazaran daha fazla önem vermektedir. Gençlerin öncelikli sorunları arasında ifade özgürlüğü ve karar süreçlerine katılımın öne çıkmasının bir nedeni kuşaklar arası farklılaşmadır. Bununla birlikte gençler siyasete ve siyasi partilere güven duymamaktadır. İfade özgürlüğü önündeki engeller ve karar alıcıların kısıtlayıcı eylemleri bu ilgisizliğin ve güvensizliğin başlıca nedenleri arasındadır.

Bilginin yukarıdan aşağıya değil de daha yatay bir düzlemde, daha akışkan bir biçimde hareket etmeye başladığı internet ve sosyal medya çağında doğup büyüyen gençler, kendilerini özgürce ifade edebilme konusunda yüksek bir farkındalığa sahiptir. Buna ek olarak, son yıllarda sosyal medya üzerindeki kontrolün artması ve sosyal medya dışında siyasi eylemde bulunmanın da güçleşmiş olduğu algısı gençler arasında siyasi katılım ve özgürlük başlıklarını öncelikli hâle getirmiştir.

İfade özgürlüğü ve siyasi karar süreçlerine katılım konusundaki eksiklikler gençlerin diğer ihtiyaçları için gerekli talepleri dile getirebilme alanını daraltmakta, bu da ekonomik sorunlarla birlikte gençlerin daha iyi bir hayat kurma amacıyla başka bir ülkeye yerleşme isteğini teşvik etmektedir. Dahası, bu olanakların kısıtlanması siyasette ve sosyal yaşamda daha köktenci ve yasadışı eğilimleri besleme potansiyeli taşımaktadır. Dolayısıyla gençler hem ekonomik sorunlarını çözmelerinin ve temel ihtiyaçlarına ilişkin taleplerini dile getirebilmelerinin hem de ülkeye ve demokratik düzene bağlılıklarının tesis edilebilmesinin yolunun ifade özgürlüğünden ve siyasi karar süreçlerine katılımdan geçtiğini düşünmektedir.

Gençler siyasi karar süreçlerinde yeterince temsil edilmediklerinden yakınıyor

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) Mayıs 2022'de yayınladığı İstatistiklerle Gençlik raporuna göre Türkiye nüfusunun %15,3'ünü 15-24 yaş aralığındaki gençler oluşturmaktadır.¹ AB üyesi 27 ülkenin genç nüfus ortalaması olan %10,6 ile karşılaştırıldığında Türkiye'nin genç nüfus açısından avantajlı olduğu görülmektedir. Ancak başka birçok alanda olduğu gibi veriler, siyasi karar süreçlerine katılım ve etki etme konusunda da bu avantajın değerlendirilemediğine işaret etmektedir.

TÜİK verilerinden hareketle yapılan hesaplamalara göre 2023 genel seçimlerinde ilk kez oy kullanması beklenen genç seçmen sayısı yaklaşık 7 milyondur.² Yani her 10 seçmenden 1'i ilk kez oy kullanacaktır. Z kuşağı olarak tanımlanan 1997 ve sonrası doğumlu genç seçmenin toplam büyüklüğü 13 milyondan fazladır. Bu sayıya 1981-1996 arası doğumları ifade eden Y kuşağı da eklendiğinde seçmen sayısı 32 milyona ulaşmaktadır ve tüm seçmen sayısının yaklaşık yarısına karşılık gelmektedir.

¹ <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Genclik-2021-45634&dil=1>

² <http://www.teamarastirma.com/wp-content/uploads/2021/07/Genclerin-Siyaset-Algisi-ve-Siyasetten-Beklentileri.TEAM-2021.pdf>

Hem nüfus hem de seçmen kümesi içinde böylesi büyük bir ağırlığa sahip olmasına karşın genç nüfusun siyasi temsil bakımından aynı orana sahip olduğu söylenemez. Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne 1 Kasım 2015 seçimlerinde 25-29 yaş aralığında 9 vekil seçilirken, seçilme yaşının 18'e düşürülmesi sonrası yapılan 24 Haziran 2018 seçimlerinde 18-29 yaş aralığında 8 vekil seçilebilmiştir. Üstelik 2015'te 550 olan toplam milletvekili sayısı 2018'de 600'e yükseltilmiştir. Bunun karşılığında 18-29 yaş aralığındaki milletvekili oranı %1,3'e düşmüştür.

Her 10 gençten yalnızca 1'i siyasi partilere üye iken 7'si herhangi bir dernek, vakıf, sendika, yardım kuruluşu, kulüp vb. kuruma üye değildir.³ Birçok gencin kurumlara resmen üye olmadan siyasi faaliyette ve sivil toplum çalışmalarında bulunduğu düşünülebilir. Ancak gençlerin dile getirdiği sorunlara bakıldığında resmi üyelik konusunda isteksiz davranılmasının ardında siyaset kurumuna ve hukuka güvensizlik, siyasi görüş ve kimlik nedeniyle iş bulamama kaygısı gibi siyasi katılımı ve ifade özgürlüğünü sakatlayıcı ikincil nedenler bulunduğu anlaşılmaktadır. Gelecek kaygısı nedeniyle sorunlarını ve taleplerini dile getirememeye, hak savunuculuğu yapamama hali gençlerin sorunlarının hassasiyetle ele alınması gerektiğine işaret etmektedir. Benzer şekilde hukuk sistemine güvensizlik de siyasi faaliyeti baskılamakta, gençlerin yalnızca sosyal medya gibi görece korunaklı alanlarda ve anonim olarak kendilerini ifade edebilecekleri koşullarda siyasetle ilişkilenebilmesine yol açmaktadır. Geleneksel araç ve kanallara erişim zorlaşmakta, karar ve yönetim mekanizmalarında genç temsili azalmaktadır.⁴

Gençlerin siyasi partilere güven duyma oranı sadece %5'tir.⁵ Bu güvensizlik yalnızca siyasi partilerden değil, siyasi sistemin genel işleyişinden bir memnuniyetsizlik haliyle de ilgilidir. Gençlerin %90'ı Türkiye'de demokrasinin işleyişinden memnun değildir.⁶ Bir başka araştırmanın bulgularına göre gençlerin %61'i gelecekte daha iyi bir toplumda yaşamak adına göç etmeye sıcak bakmaktadır.⁷ Siyasete güvensizlik, demokrasinin işleyişinden hoşnutsuzluk gibi olgular başka bir ülkeye yerleşme isteğiyle de örtüşmektedir.

Kadınlar ve LGBTİ+'lar siyasi temsilde daha büyük zorluklarla karşılaşiyor

İfade özgürlüğüyle ilgili yaşanan sorunlar toplumsal cinsiyet kimliği ve yaşam tarzı başlıklarında tüm gençleri olumsuz etkiliyor olsa da kadınlar ve LGBTİ+'lar diğer birçok sorunda olduğu gibi bu başlıkta da daha fazla baskı ve ayrımcılığa maruz kalmaktadır. Genç kadınlar tüm kamusal alanlarda olduğu gibi siyasi karar süreçlerine katılım konusunda da erkek egemen kültürel yapının dışlayıcı etkisi ve görünmez bariyerleriyle mücadele etmek zorunda kaldıklarını beyan etmektedir. Toplumda yaşam tarzı tartışmaları ve müdahalelerinin öncelikli muhatapları genç kadınlar olmaktadır. İstihdam piyasasında ve bilhassa kamuda istihdam edilebilme konusunda genç kadınlar yaşam tarzları ve ifade özgürlüğü bakımından çok daha hissettiklerini belirtmektedir.

LGBTİ+'lar ise son yıllarda kimliklerinin bir suç unsuru gibi sunulması nedeniyle siyasi faaliyeti bir varoluş mücadelesi olarak deneyimlemektedir. Kadınlar gibi LGBTİ+'ların da siyasi temsil açısından fazlasıyla

³ <https://www.stgm.org.tr/sites/default/files/2021-12/Genclerin-Politik-Tercihleri-Arastirmasi-Raporu-1.pdf>

⁴ <https://www.sivilsayfalar.org/wp-content/uploads/2020/09/TURKIYEDE-GENCLERIN-SIYASAL-TEMSILI.pdf>

⁵ https://www.kas.de/documents/283907/16886777/Türkiye+Gençlik+Araştırması+2021_Türkçe.pdf/fd08cee1-8d75-02bb-13cb-2bb341b8897d?version=1.6&t=1655118080391

⁶ <https://konda.com.tr/uploads/konda-hafiza-merkezi-genclerin-insan-haklari-algisi-3-1d5d738c15179fff1a3c31f279b2225cc860ebc218bb1f955ae77d2d1dc116d9.pdf>

⁷ https://www.freiheit.org/sites/default/files/2021-11/turkiyenin-gelecegine-genc-bakis_0.pdf

dezavantajlı olduğu ortadadır. Siyasette LGBTİ+ kimliğinin suçlayıcı, aşağılayıcı ve dışlayıcı bir söylem malzemesi olarak kullanılması siyasi partilerin bu bireylerin varoluşsal sorunlarına ve eşitlik taleplerine ilişkin söylem ve çözüm üretmek konusunda isteksiz davranmasıyla birleşmektedir. Bu bağlamda kadınlar ve LGBTİ+'ların mağduriyetlerinin giderilmesi için özne olarak siyasi karar mekanizmalarında temsil edilmelerinin de ötesinde siyasi ve sosyal sistemde bir zihniyet dönüşümüne ihtiyaçları vardır.

Bulgular

Kutuplaşma ve korku iklimi ifade özgürlüğünü baskılıyor

Gençler açısından en önemli sorunlardan biri, kamusal tartışmanın siyasetteki kutuplaşma ve karşıt görüşlerin marjinalize edilmesi nedeniyle olanaksız hale gelmiş olması. Siyasette oluşan korku iklimi ifade özgürlüğünü ve siyasi faaliyetleri baskıladığı dile getiriliyor. Gençler eleştiride bulunan veya farklı fikirler beyan eden kişi veya grupların hem iktidar sahipleri hem de belirli bir toplum kesimi tarafından terörist, dış mihrak gibi sıfatlarla itham edilmesinden yakınıyor. Siyasi tartışmanın bir tarafı bu şekilde tanımlanınca bireyler siyasi sistem açısından meşru dairenin dışına itilmiş oluyor ve görüşleri her ne olursa olsun itibarsız kabul ediliyor.. Farklılıkların düşmanlaştırılmaması hem siyasi karar süreçlerine katılma bakımından gençlere fırsat eşitliği sunmak hem de farklı sosyal kimliklerin toplumsal bütünlüğün bir parçası olarak varlığını sürdürebilmesi açısından önem arz ediyor.

Gençlere göre yargı bağımsızlığının ve hukuki öngörülebilirliğin zayıf olması ifade özgürlüğünü kısıtlayan diğer unsurlar

Kutuplaşma ve korku iklimini pekiştiren bir diğer olgu da yargı bağımsızlığının zayıfladığı, hukukun taraflı biçimde uygulandığı düşüncesi. Yargıya güvenin azalması ve hukuki öngörülebilirliğin ortadan kalkması ifade özgürlüğünün kullanılmasını engelliyor. Bazı gençler iktidarı eleştirirlerse hapse girecekleri endişesi taşıdıklarını belirtiyorlar. Anayasada önceden izin alınmaksızın barışçıl toplantı ve gösteri yürüyüşü yapılabileceği teminat altına alınmasına karşın gençler bu hakkın kullanılmasının fiilen engellenmesinden şikayetçi. Bu tür endişelerin varlığı, demokratik sistemlerin doğasında olan farklı görüşlerin birbiriyle mücadele edebilmesi olgusunu ortadan kaldırıyor. Rasyonel kamusal tartışmanın olanaksızlaşması, siyasi sistemin kendini geliştirebilmesini de engelliyor. Dahası gençlerin kapsayıcı bir bütünlüğün parçası olma, toplumsal aidiyet hissetme yetilerinin de bozulmasına yol açıyor. Siyasetin ve ifade kanallarının tıkanması ekonomik koşullarla birlikte geleceğini başka ülkelerde arama eğilimini besliyor.

Gençler işsizlik ve gelecek kaygıları nedeniyle görüşlerini ifade etmekten çekiniyor

Gençlere göre siyasi karar süreçlerine katılımı ve ifade özgürlüğünü zayıflatan bir diğer olgu yine kutuplaşma, korku iklimi ve hukuka güvenle ilişki içinde ortaya çıkan ekonomik sorunlardır. Gençler gelecek kaygısı ve maddi güçlüklerin siyasetten uzak durmalarına yol açtığını, geçim sıkıntısı nedeniyle siyasi faaliyetlere ve hak savunuculuğuna katılmadıklarını dile getiriyor. Birçok genç gelecek kaygısı ve özellikle kamuda iş bulamama korkusu nedeniyle aktif siyasete katılmaktan uzak durduğunu belirtiyor. Kamu istihdam süreçlerinde şeffaflığın zarar görmüş olması, kayırmacılık ve siyasi sadakat beklentisi gibi sorunların yaygınlığı gibi olgular, mesleki zorunluluklar açısından kamuda istihdam edilme beklentisi içinde olan gençleri siyasi faaliyetten alıkoymaktadır. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı'nın yayınladığı verilere göre Türkiye'de 5 milyondan fazla kişi kamuda istihdam edilmektedir. Özel sektördeki ücretli çalışan sayısı TÜİK verilerine göre yaklaşık 15 milyon iken, kamuda istihdamın bireyler açısından oldukça belirleyici bir büyüklüğe sahip olduğu görülebilir. Yalnızca işe alım süreçleri değil, kamuda çalışma süreci de gençler tarafından ifade özgürlüğünün kullanımı

açısından engelleyici bir unsur olarak değerlendiriliyor. Kamu çalışanları işini kaybetme veya mobbinge maruz kalma endişesiyle iktidardaki partiyi desteklemeyen beyanlarda bulunmaktan kaçınıyor.

“Dezenformasyon Yasası” siyasi görüşleri ifade etmek bakımından en ciddi endişe kaynaklarından biri

Gençlerin en fazla dile getirdiği gelişmelerden biri, halk arasında “Dezenformasyon Yasası” olarak bilinen 7418 sayılı kanun oldu. Yasalaşma sürecinde de hem ulusal hem de uluslararası ölçekte tartışmalara neden olan “Dezenformasyon Yasası”, gençler arasında sosyal medyada ifade özgürlüğünün keyfi olarak kısıtlanabileceği ve haksız cezalara maruz kalılabileceği endişesini arttırıyor. İlgili yasanın internet siteleri ve sosyal medya mecraları hakkında belli konularda erişim engelleme yetkisini yargıdan alıp doğrudan Bilişim Teknolojileri ve İletişim Kurumu’na (BTK) vermesi, haber alma özgürlüğü ve yurttaş haberciliği faaliyetleri üzerinde keyfiyet kaynaklı baskı oluşturabileceği endişesini doğurmaktadır. Bunun da ötesinde gençler genel olarak medya üzerinde siyasi kontrol ve baskı olduğunu düşünmekte, bunun ülkede farklı görüşlerin ifade edilmesini ve eleştiri yapılabilmesini zorlaştırdığını belirtmektedir.

Eğitim sürecine ilişkin kısıtlamalar da ifade özgürlüğünü baskılıyor

Gençler eğitim süresince siyasi karar süreçlerine katılmalarını ve kararlara etki edebilmelerini zorlaştıran bazı yaptırımları da dile getirdiler. Örneğin yurttan kalan öğrenciler protesto gösterilerine katıldıkları takdirde yurttan uzaklaştırılma yaptırımıyla karşı karşıya kalmakta. Aynı şekilde okullarıyla ilgili konularda protesto hakkını kullanan öğrencilerin bursları kesilebilmekte, okul yönetimleri tarafından okuldan uzaklaştırma cezasına çarptırılabilenekte. Boğaziçi protestolarına katılan öğrencilerin yaşadığı deneyimler burada bir korku unsuru olarak karşımıza çıkıyor ve gençler tarafından sıkça dile getiriliyor.

Gençler siyasete güven duymuyor

Siyasete ve siyasi partilere güven duyma düzeyi gençler arasında oldukça düşüktür. Araştırma verilerinde de belirtildiği üzere siyaset hakkında genel olarak olumsuz bir yargıya sahipler. Siyasetin mevcut haliyle ülkede değişim yaratma ve sorun çözüme kapasitesinin zayıf olduğunu düşünüyorlar. Siyasi partilerin gençlik kolları veya gençlik yapılanmalarının karar mekanizmalarına katılma bakımından etkisiz olduğu düşüncesi bu yargılardan biridir. Parti gençlik kollarının aşağıdan yukarı değil de yukarıdan aşağı siyaset ve söylem taşıma araçları olarak değerlendirilmesi ve partilerin genel olarak anti-demokratik yapıları gençleri siyasetten uzak tutan diğer olgulardır. Yine forumlarda genç kadınların sık sık dile getirdiği üzere siyasette ve siyasi partilerde cinsiyetçilik ve erkek egemen kültür fazlasıyla yaygındır. Bu kültürel yapı nedeniyle kadınların siyasi etkinliği ve temsil gücü kısıtlanmakta, kadınlara söz hakkı tanınmaktadır. TBMM’deki kadın vekil oranının sadece %17,3 olması da gençlerin bu konudaki eleştirilerini destekler niteliktedir.

Uluslararası araştırma verileri gençlerin kaygılarının haklılığına işaret ediyor

Gençlerin kişisel deneyimlerinden yola çıkarak dile getirdikleri şikâyetleri uluslararası araştırma ve endeks verileri de destekler nitelikte. Uluslararası Sınır Tanımayan Gazeteciler (RSF) örgütünün Dünya Basın

Özgürlüğü Endeksi'nde Türkiye 2022 yılında 180 ülke arasında 149'uncu sırada yer almıştır. Verileri uluslararası ölçekte otorite kabul edilen İsveç merkezli V-Dem Enstitüsü'nün her yıl yayınladığı Demokrasi Raporu'na göre Türkiye 2022 yılında 179 ülke arasında 149'uncu sırada yer alabilmiştir. ABD merkezli Dünya Adalet Projesi'nin (WJP) 2022 yılında yayınladığı Hukukun Üstünlüğü Endeksi'nde Türkiye 140 ülke arasında 116'ıncı sıradadır. Yine aynı rapordaki Temel Haklar Endeksi'nde Türkiye 140 ülke arasında 134'üncü olmuştur.

6 Şubat 2023 depremleri sonrası yaşananlar konusunda gençlerin ifade özgürlüğü ve siyasi katılıma ilişkin gözlemleri

Deprem sonrası yaşanan kaos ortamında iletişim araçlarının kısıtlanması gençler açısından ifade özgürlüğünün kısıtlanması olarak değerlendirilmektedir. Gençlerin genel kanısı, gençliğin siyasi katılımının daha büyük bir ihtiyaç haline geldiği yönündedir. Özellikle depremin hemen ardından haberleşme sürecinde yaşanan sorunlar, gençlerin dikkate alınmak ve kendilerini ifade edebilmek için daha talepkâr olmasına yol açmıştır.

Çözüm Önerileri

Yasal güvencelerin sağlanması ve yargı süreçlerinin iyileştirilmesi gençlerin sorun ve taleplerini dile getirmelerine olanak tanıyacaktır

- İfade özgürlüğü konusunda gerekli hukuki altyapı ve siyasi bilinç oluşturulmalı. Hakaret ceza yargılamasının konusu olmaktan çıkarılmalı. İfade özgürlüğünün sınırları anayasada net olarak çizilmeli ve yoruma yer bırakmayacak şekilde vatandaşlara temel garantiler sunulmalıdır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin kamu görevlisine hakaret ve ağır eleştiri konularında ifade özgürlüğünden yana ortaya koyduğu hukuki içtihatlar takip edilmeli ve iç hukukun parçası haline getirilmelidir. Yasalar tüm vatandaşlara, ayırt etmeksizin eşit bir biçimde uygulanmalı. Kamu görevlileri veya siyasilerin eleştiri karşısında ayrıcalığı olmamalı.
- Yargı bağımsızlığı temin edilmeli, yargı üzerinde yürütme vesayeti oluşturan yasal düzenlemeler ortadan kaldırılmalı, anayasal denetim güçlendirilmelidir. Yargının kendi organlarını yeniden kendi demokratik teamülleriyle, yürütmenin etkisi altında kalmadan belirleyebileceği yasal düzenlemeler yapılmalıdır. Yargıya güvenin yeniden tesis edilmesi, siyasi karar süreçlerine katılma konusundaki endişeleri dindirme konusunda yaşamsal bir öneme sahiptir. Yine bu bağlamda barışçıl toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin engellenmesi yönünde kurumsallaşmış olan hukuk dışı uygulamalara son verilmeli, öğrencilerin farklı yasal olmayan yaptırım mekanizmalarıyla anayasal haklarını kullanmalarının engellenmesine son verilmelidir.
- 7418 sayılı kanun kaldırılmalı, BTK'nın sosyal medya üzerindeki yaptırım yetkisi elinden alınmalı ve yeniden mahkemelere verilmeli. Bu kanun sahip olduğu muğlak içerik nedeniyle uygulayıcılara sınırları net olarak belirlenmemiş yetkiler tanımlamakta, dolayısıyla internette haber alma ve ifade özgürlüğü üzerinde baskı yaratmaktadır. Kanunun kaldırılmasının yanı sıra sosyal medyanın ayrılmaz bir parçası olan vatandaş gazeteciliği kavramı yasal güvenceye kavuşturulabilir. Kamusal alanda ve kamusal alana dair bilgilerin dolaşımı önünde bir cezai yaptırım olmamalıdır.
- Üniversite yönetiminde rektörün yetkileri diğer üniversite bileşenleriyle paylaşılabilir, bu yolla üniversiteler üzerindeki siyasi baskının kaldırılmasına katkı sağlanabilir. Üniversite özerkliği temin edilmeli. Bunun için ise, üniversite yönetiminin cumhurbaşkanı tarafından atanması uygulamasına son verilebilir. Böylece rektörler bir parti kayyumu gibi görünmekten kurtulacaktır, sorumluluğunu kendisini seçen akademiye karşı sergileyebilecektir. Öğrencilerin üniversite bünyesinde özgürce ve barışçıl biçimde siyasi tartışma ve faaliyet yürütmesine imkân tanınmalı, hak savunuculuğu cezalandırılmamalıdır. Bu anlamda öğrenci kulüplerinin etkinliği teşvik edilebilir, faaliyetleri yasal güvenceye kavuşturulabilir.
- Kent Konseyleri Gençlik Meclisleri yerelde karar süreçlerine katılım için etkin hâle getirilebilir. Bu amaçla gençlik meclisinin yürüteceği çalışmalar belediye meclislerinde oluşturulacak gençlik komisyonlarıyla eşgüdümlü hale getirilebilir. Gençler doğrudan merkezi yönetime ulaşmaya gerek kalmaksızın talep ve sorunlarını iletebileceği kurumsal kanallara sahip olabilir. Yerel karar süreçlerine etki edebilmek merkezi karar süreçlerine etki edebilmekten daha kolay olduğu için yerelde çözülebilecek sorunları için gençler bizzat inisiyatif alabilecektir. Bölgesel olarak değişen sorun ve taleplerin siyasetin gündemine ve merkezi karar süreçlerine taşınabilmesi için de etkinlik alanı açılacaktır.

- Siyasi Partiler Kanunu ve Seçim Kanunu değiştirilmeli, gençlerin siyasi temsilini kolaylaştıracak düzenlemeler yapılmalıdır. Partilerin merkezi karar ve yürütme mekanizmalarında gençliğin temsili kotayla güvence altına alınabilir. Partilerin aşırı merkezîyetçi örgütlenme yapısını demokratikleştirecek tedbirler alınmalı, parti üyelerini lider karşısında daha özerk kılacak tüzük düzenlemelerini yapmaları için yasal çerçeve oluşturulmalı. Böylece partilerin gençlik birimlerinin özerkliği ve söz hakkı güçlendirilebilir. Siyasetin finansmanı sorunu gençlerin partilerde siyaset yapabilmesinin önündeki en ciddi engellerden biri durumundadır. Siyaset yapabilmek, özellikle karar süreçlerine katılabilmek, belediye başkanı veya milletvekili seçilebilmek bir sermaye sahipliği ayrıcalığı olmaktan çıkarılmalıdır. Gençlik kotası için vekillik, belediye meclis üyeliği gibi başvurularda standart başvuru ücretleri alınmayabilir, hatta bu kotaya başvuracak gençler için ücretsiz başvuru hakkı tanınabilir.
- Medyanın tekelleşmesini ve yürütmenin kontrolüne girmesini engelleyecek yasal düzenlemeler yapılmalıdır. Bu amaçla medya sahipliğinin sıkı rekabet kurallarıyla denetlenmesi sağlanabilir. Medya rekabetini düzenleyen yasal çerçevenin yanı sıra bağımsız denetim organları oluşturulabilir. Medya üzerindeki hükümet denetimini mümkün kılan kamu kaynaklarının keyfi tahsisine son verilmelidir. Benzer şekilde, herhangi bir siyasi güç odağının kamu kaynakları üzerinden kontrollü bir medya yaratma girişimleri basın özgürlüğüne zarar vermektedir. Basın özgürlüğünün kısıtlanmasından en çok zarar gören toplum kesimlerinden biri gençlerdir. Bu durum, bağımsız ve özgür medyanın oluşabilmesi için patronaj ilişkilerinden uzaklaşmayı zorunlu kılmaktadır.
- Kolluk kuvveti denetlenmeli, bir siyasi partinin aparatı gibi davranmasının önüne geçilmeli. Bunun için ise, kolluk tarafından mağdur edilmiş kişilerin yargı tarafından korunacağı ve hiçbir gerekçe ile sivil vatandaşların mağdur edilmeyeceği bir hukuk sistemi inşa edilmelidir. Kolluk kuvvetinin görev ve yetkileri öncelikle vatandaşın güvenliğinin yanı sıra anayasal haklarının ve özgürlüğünün de gözetileceği bir anlayışla yeniden düzenlenmelidir. Kamu güvenliği kavramı yalnızca yasaklama ve alıkoyma amacıyla değil, bireyin ve kamunun özgürce yaşayıp toplumsal edimlerde bulunabileceği bir anlayış çerçevesinde yasal bir zemine kavuşturulmalıdır.
- Dernekler yasası değişmeli, dernekler üzerindeki siyasi baskı kalkmalı, sivil toplum faaliyetleri teşvik edilmelidir. Derneklerin muhtasar beyanname verme, stopaj ödeme gibi yükümlülükleri gözden geçirilebilir, özellikle gençler açısından STK faaliyetlerini zorlaştıran bu uygulamalar kaldırılabilir. Dernek kurma ve yönetme süreçlerinin e-devlet üzerinden çevrimiçi ortama taşınması da STK faaliyetlerini teşvik edecek adımlardan biri olabilir. Böylece gençler hak ve sorun temelli sivil toplum faaliyetlerinde daha fazla yer alma imkânlarına kavuşacak ve gençlerin karar mekanizmalarına etki edebilme güçleri artacaktır. Kamu eliyle sivil toplum faaliyetlerine aktarılan bütçeler denetlenmeli, siyasi bir anlayışla değil liyakat ve toplumsal ihtiyaç ilkeleriyle dağıtılması sağlanmalıdır. Bununla birlikte, sosyal medya platformlarında, sivil toplum kuruluşlarına yönelik iftira, itibarsızlaştırma ve karalama kampanyalarının denetlenip başvuranların talepleri doğrultusunda engellenebileceği hukuki mekanizmalar oluşturulmalıdır. Hak ve sorun temelli sivil toplum faaliyetleri toplumsal veya siyasi baskı nedeniyle engellenebilmektedir.

Siyasi katılım ve ifade özgürlüğü konularında eğitim verilmesi gençleri etkin vatandaş kılmanın önemli bir parçasıdır

- Vatandaşlık bilincini, siyasi ve hukuki hak savunuculuğu faaliyetlerini geliştirmek için gençlere yönelik eğitimler kamu eliyle yaygınlaştırılabilir. İfade özgürlüğü ilkokuldan itibaren müfredatın bir parçası haline getirilebilir. Böylece etkin vatandaşlık anlayışı güçlenecektir. Gençlerin siyasi partilere katılmak istemeyen ancak siyasi karar süreçlerinde etkin olmak isteyen ve siyaseten kararsız olanları da içeren bölümünün, siyasi ifade kanallarını değerlendirebilmeleri için hak savunuculuğu, mesleki örgütlenme, anayasal haklar gibi konularda farkındalığının yükseltilmesi önem arz etmektedir.

Kadın ve LGBTİ+'ların siyasi temsilini arttırmak ve cinsiyet eşitliğini denetlemek için sivil toplumu ve kamuyu bir araya getirecek kurumsal mekanizmalar oluşturulabilir

- Kadınların ve LGBTİ+'ların temsili önündeki engellerin kaldırılması için bu alanlarda uzun yıllardır hak savunuculuğu yapan sivil toplum kuruluşlarıyla düzenli olarak ortak çalıştaylar düzenlenebilir. Yine bu amaçla sivil toplum örgütleri, üniversiteler, medya ve ilgili kamu kurumları bir araya gelerek siyasette cinsiyet eşitliği izleme konseyi oluşturabilir, bu konseyin düzenli aralıklarla TBMM'ye rapor ve tavsiye metinleri sunması yasal güvenceye kavuşturulabilir.

Temel bir hak olarak internete erişim hakkı özellikle gençlerin siyasi karar süreçlerine katılımını güvence altına alabilir

- Günümüzde ifade özgürlüğü ve siyasi karar süreçlerine katılımın olmazsa olmaz unsurlarından biri de internete erişim hakkıdır. Ulusal hukuk mevzuatında henüz yasal çerçevesi oluşturulmamış olsa da internete erişim hakkının temel insan haklarından biri olarak tanımlanmasına yönelik çalışmalar sürmektedir. Birleşmiş Milletler bünyesindeki İnternet Yönetişim Forumu'nda (IGF) oluşturulan İnternet Hak ve İlkeleri Dinamik Koalisyonu'nun ortaya koyduğu İnternette İnsan Hakları ve İlkeleri Şartı'nda birinci ve en temel hak olarak tanımlanmıştır.⁸ Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi de 2007'de yayınladığı tavsiye kararında internete erişim ve kullanma kapasitesinin "bilgi toplumunda insan haklarının ve temel özgürlüklerin tam anlamıyla kullanılması ve bunlardan tam anlamıyla yararlanılması için vazgeçilmez önemde" olduğunu belirtmiştir.⁹ İnternete erişimin olmadığı durumda artık ifade özgürlüğü ve çevrimiçi toplanma hakkı tam anlamıyla kullanılamamaktadır. Covid-19 pandemisi döneminde deneyimlediğimiz üzere internete erişim artık eğitim hakkından tam anlamıyla yararlanabilmek için de elzem bir niteliğe sahiptir. Vatandaşlık bilinci, siyasi karar süreçlerine katılım becerisi ve ifade özgürlüğü anlayışının gelişebilmesi için eğitimin önemi ortadadır. Dahası dünyada siyasi seçim ve yasama süreçlerinin de elektronik ortama taşınmasına yönelik araştırma ve uygulamalar hayata geçirilmeye başlamıştır. Dolayısıyla internete erişimin yakın gelecekte bir vatandaşlık hakkı haline gelmesi olasıdır. Gençlerin internete erişiminin kolaylaştırılması ve yaygınlaştırılması Türkiye'yi zikredilen başlıklarda ileri taşıyacaktır.

⁸ <https://internetrightsandprinciples.org/charter/>

⁹ <https://rm.coe.int/16807005e4>

Siyasi Partiler için Politika Önerileri

- İfade özgürlüğünün sınırları anayasada net olarak çizilmeli ve yoruma yer bırakmayacak şekilde vatandaşlara temel garantiler sunulmalıdır. Kamu görevlisine hakaret ve ağır eleştiri konusundaki AİHM içtihatları iç hukukun parçası haline getirilmeli.
- Yargı bağımsızlığını ve yargıya güveni tesis etmek için yürütme ve yargı ayrımı daha güçlü tesis edilmeli. Barışçıl toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin engellenmesi yönünde kurumsallaşmış olan hukuk dışı uygulamalara son verilmeli.
- 7418 sayılı kanun kaldırılmalı, BTK'nın sosyal medya üzerindeki yaptırım yetkisi elinden alınmalı ve yeniden mahkemelere verilmeli.
- Üniversite özerkliğini temin edecek yasal düzenlemeler yapılmalı. Bunun için ise, üniversite yönetiminin cumhurbaşkanı tarafından atanması uygulamasına son verilebilir. Üniversite yönetiminde rektörün yetkilerinin bir kısmı diğer üniversite bileşenleriyle paylaşılabilir.
- Kent Konseyleri Gençlik Meclislerinin yürüteceği çalışmalar belediye meclislerinde oluşturulacak gençlik komisyonlarıyla eşgüdümlü hale getirilebilir.
- Siyasi Partiler Kanunu ve Seçim Kanunu değiştirilmeli, gençlerin siyasi temsilini kolaylaştıracak düzenlemeler yapılmalıdır.
- Gençlik kotası için vekillik, belediye meclis üyeliği gibi başvurularda standart başvuru ücretleri alınmayabilir, hatta bu kotaya başvuracak gençler için ücretsiz başvuru hakkı tanınabilir.
- Medya sahipliğinin sıkı rekabet kurallarıyla denetlenmesi sağlanabilir. Medya rekabetini düzenleyen yasal çerçevenin yanı sıra bağımsız denetim organları oluşturulabilir.
- Kolluk kuvvetinin görev ve yetkileri öncelikle vatandaşın güvenliğinin yanı sıra anayasal haklarının ve özgürlüğünün de gözetileceği bir anlayışla yeniden düzenlenmelidir. Kamu güvenliği kavramı yalnızca yasaklama ve alıkoyma amacıyla değil, bireyin ve kamunun özgürce yaşayıp toplumsal edimlerde bulunabileceği bir anlayış çerçevesinde yasal bir zemine kavuşturulmalıdır.
- Derneklerin muhtasar beyanname verme, stopaj ödeme gibi yükümlülükleri gözden geçirilebilir, özellikle gençler açısından STK faaliyetlerini zorlaştıran bu uygulamalar kaldırılabilir. Dernek kurma ve yönetme süreçlerinin e-devlet üzerinden çevrimiçi ortama taşınması da STK faaliyetlerini teşvik edecek adımlardan biri olabilir.
- Gençlerin vatandaşlık bilinci, ifade özgürlüğü, hak savunuculuğu, mesleki örgütlenme, anayasal haklar gibi konularda farkındalığının yükseltilmesi için eğitim faaliyetleri yaygınlaştırılabilir ve ilkokuldan itibaren müfredata eklenebilir.
- Sivil toplum örgütleri, üniversiteler, medya ve ilgili kamu kurumları bir araya gelerek siyasette cinsiyet eşitliği izleme konseyi oluşturabilir, bu konseyin düzenli aralıklarla TBMM'ye rapor ve tavsiye metinleri sunması yasal güvenceye kavuşturulabilir.
- İnternete erişimin temel bir hak olarak değerlendirileceği mevzuat düzenlemeleri ve altyapı yatırımlarının yapılmasıyla siyasi katılımı gençliğin etkisinin artırılması temin edilebilir.

Yukarıdaki öneriler “Gençliğin Yüzleri” kapsamında; gençler için, gençler öncülüğünde gerçekleştirilen bir kamusal tartışmanın sonucunda ortaya çıkmıştır. 8 şehirden 693 gencin katılımıyla gerçekleştirilen bu kamusal tartışma sonucunda çıkan çözüm önerileri; gençlerin siyasi partilerden beklentilerini göstermekte ve gençlerin eşit yurttaşlar olarak karar alma süreçlerinde yer alma istekliliklerini de ortaya koymaktadır.

“Gençliğin Yüzleri” olarak siyasi partilerden talebimiz; gençler tarafından, gençlerin sorunlarına çözüm üretmek için yürütülen bu kamusal tartışmaya dahil olmaları ve bu tartışmanın büyümesine ve derinleşmesine katkıda bulunmalarıdır. Gençlerin sorunlarına çözüm bulmak isteyen siyasi partiler, çözümlerin arandığı kamusal tartışmaları gençlerle birlikte tasarlamalı ve tüm gençlerin bu kamusal alana güven içinde katılmasını sağlayacak bir şeffaflık içerisinde yürütmeleridir.